

Regioonide Komitee arvamus teemal „Võitlus kodutusega”

(2011/C 15/08)

REGIOONIDE KOMITEE ESITAB JÄRGMISED SOOVITUSED:

- Kodutus on vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse äärmuslik vorm, millele on vaja pöörata suuremat tähelepanu Euroopa Liidu sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse strateegia raames. See ei ole mitte õige, et Euroopa Liidus on kodutute arv nii suur. Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemise Euroopa aasta 2010 on õige hetk suurendada teadlikkust sellest püsivast probleemist, millel on oht majanduskriisi tingimustes veelgi halveneda. Kõik algatused kõnealuse probleemi lahendamiseks tuleks loomulikult koostada pikas perspektiivis, ulatudes kaugemale 2010. aastast ja praegusest kriisist.

- Komitee soovib rõhutada kohalike ja piirkondlike omavalitsuste osatähtsust praktiliste ja tõhusate meetmete rakendamisel kodutusevastases võitluses. Omavalitsustel on tegelik vastutus ja ka suur kogemus ning paljudel juhtudel hästi toimivad meetodid ja programmid, mis on suunatud nii ennetavate, kiireloomuliste kui ka pikaajaliste meetmete võtmisele. See suurendab vajadust selgema pädevuste jaotuse järele eri ametiasutuste ja eri tasandite vahel. Kõnealuses kontekstis on nimetamist väärt ka see, et kodutuse problemaatika võib olla koondunud riigi teatud piirkondadesse või teatud riikidesse. Seetõttu on vajalikud Euroopa tasandi ja riiklikud meetmed, et anda piirkondadele, kus kodutus on eriti levinud, majanduslikku toetust, seda ka territoriaalse ja sotsiaalse ühtekuuluvuse huvides.

Raportöör: Tore Hult (SE/PES), Alingsåsi linnavalitsuse aseesimees, Rootsi

I REGIOONIDE KOMITEE POLIITILISED SOOVITUSED

Taustteave

1. Komitee meenutab, et majanduslikku, sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust, mis on ELi poliitika nurgakivi, ei ole võimalik saavutada, kui üks osa ELi elanikkonnast on kodutu, mistõttu neil puudub võimalus isiklikuks ja ametialaseks arenguks. Komitee rõhutab, et kodutus on eriti tõsine probleem laste ja noorte jaoks.

2. Kodutus on vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse äärmuslik vorm, millele on vaja pöörata suuremat tähelepanu Euroopa Liidu sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse strateegia raames. See ei ole mitte õige, et Euroopa Liidus on kodutute arv nii suur. Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemise Euroopa aasta 2010 on õige hetk suurendada teadlikkust sellest püsivast probleemist, millel on oht majanduskriisi tingimustes veelgi halveneda. Kõik algatused kõnealuse probleemi lahendamiseks tuleks loomulikult koostada pikas perspektiivis, ulatudes kaugemale 2010. aastast ja praegusest kriisist.

3. Lähtuda tuleks sellest, et tegemist on kõigi liikmesriikide ühise probleemiga. Kodutust esineb inimeste seas nende haridustasemest, kultuuritaustast ja varasemast majanduslikust olukorrast sõltumata ning seda esineb kõigis liikmesriikides. Seetõttu on kodutuse ärahoidmiseks ja vähendamiseks vajalikud ühised meetmed.

4. Kodutus põhjustab suurt isiklikku tragöödiat ning olulisi sotsiaalseid kulutusi. Kodutute arvu vähendades vähenevad ka sotsiaalsed kulutused ning rohkem inimesi oleks kaasatud ühiskonda ja osaleks Euroopa arengus.

5. Komitee rõhutab, et kodutust põhjustab teatud asjaolude kokkulangevus ning seetõttu ei tuleks kodutust vaadelda kui üksnes isiklike probleemide põhjustatud nähtust.

6. Komitee rõhutab, et kodutuse põhjused peituvad selliste tegurite kokkulangevuses nagu taskukohase hinnaga eluasemete puudus, madalalagaline töö, uimastite kuritarvitamine, piiratud ravivõimalused uimastisõltlastele, vaimne tervis ja haigused, koduvägivald, töötus, probleemsed inimestevahelised suhted, vaesus, vanglast vabanemine ja naasmine ühiskonda ning muudatused ja kärped hoolekandesüsteemis. Eriti oluline on kinnisvara omanike suhtumine kodututesse ning nende võimalused aidata kodututele elamispiind tagada. Et kõnealused jõupin-

gutused oleksid edukad, on vajalik kooskõlastamine ja mitmete eri meetmete rakendamine.

7. Komitee leiab, et on vaja rohkem teadmisi kodutuse tekkepõhjuste ja selle kestmise tegurite kohta. Sellised teadmised on aluseks tõhusate meetmete rakendamisele eri poliitikavaldkondades.

8. Komitee peab kodutuse probleemi väga oluliseks ning leiab, et tööd tuleb teha mitmel tasandil, osaliselt kodutuse ärahoidmiseks ja teadlikkuse tõstmiseks, kuid ühtlasi ka elamuehitust innustavate meetmete võtmiseks.

9. Komitee soovib rõhutada kohalike ja piirkondlike omavalitsuste osatähtsust praktiliste ja tõhusate meetmete rakendamisel kodutusevastases võitluses. Omavalitsustel on tegelik vastutus ja ka suur kogemus ning paljudel juhtudel hästi toimivad meetodid ja programmid, mis on suunatud nii ennetavate, kiireloomuliste kui ka pikaajaliste meetmete võtmisele. See suurendab vajadust selgema pädevuste jaotuse järele eri ametiasutuste ja eri tasandite vahel. Kõnealuses kontekstis on nimetamist väärt ka see, et kodutuse problemaatika võib olla koondunud riigi teatud piirkondadesse või teatud riikidesse. Seetõttu on vajalikud Euroopa tasandi ja riiklikud meetmed, et anda piirkondadele, kus kodutus on eriti levinud, majanduslikku toetust, seda ka territoriaalse ja sotsiaalse ühtekuuluvuse huvides.

10. Komitee leiab, et üldine kodutuse vastu võitlemise strateegia eeldab ELi institutsioonide suuremat aktiivsust arengu toetamisel ja rakendatud meetmete kontrollimisel. See ei välista aga subsidiaarsuse põhimõtte järgimist ning kohalike ja piirkondlike omavalitsuste otsustava rolli tunnistamist.

11. Komitee nendib, et rahvusvahelised deklaratsioonid ja riikide seadused annavad tunnistust üha kasvavast soovist tõsta teadlikkust kodutusest kui olulisest ühiskondlikust probleemist. Paljudes riikides on õigus elukohale sätestatud põhiseaduses.

12. Paljud ülalpool kirjeldatud ettepanekud ja meetmed põhinevad sellel olulisel ühisel alusel ja juba olemasolevatel raamistikel, mis tähendab, et kõige olulisemaid kodutusega seonduvaid küsimusi võib käsitleda selleks uusi õigusakte koostama.

13. EL ei ole sõnastanud ühist kodutuse määratlust ning seetõttu kutsub komitee liikmesriike üles kasutama nii palju kui võimalik ETHOSe tüpoloogiat (European Typology of Homelessness and Housing Exclusion). See võimaldaks võrrelda olukorda liikmesriikides ning eri algatuste tulemusi. Vastavalt määratlusele on kodutu isik, kellel

- puudub igasugune peavari (isikud, kes magavad tänaval);
- puudub elukoht (elamine kodututele kohandatud ajutistes eluasemetes, kodutute öömajades, teatud rühmade muus kollektiivses elukohas, toetatud eluasemetes jms);
- on ebakindl elukoht (elamine eluruumis ilma kindla üürilepinguta või elamispinna puuduse tõttu perekonna või sõprade juures);
- on nõuetele mittevastav elukoht (elamine hurtsikus, elamine elamus, kus puuduvad sanitaarruumid või mis on riikliku õigusaktiga tunnustatud elamiskõlbmatuks, elamine haagissuvilas või kampingumajas, mis ei ole mõeldud aastaringseks elamiseks, ning elamine kitsastes oludes).

14. Komitee arvates peaks võitlus kodutusega olema üks ELi sotsiaalse kaasamise poliitika esmatähtis meede, seda enam, et sotsiaalkaitsekomitee seadis kodutuse ja eluaseme kättesaamatuse problemaatika 2009. aasta keskseks teemaks. Eelkõige on 2010. aasta kui vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastase võitluse Euroopa aasta on suurepärase hetk tõrjutuse äärmusliku vormi ehk kodutuse vastase võitluse tõhustamisel.

15. Kvaliteetne, taskukohase hinnaga eluase on esmase tähtsusega isiklik hüve ja õigus. Seepärast peavad liikmeriigid tegema kõik võimalikud jõupingutused ning võtma meetmeid, et aidata elukoht leida kõigil inimestel, kellel on selleks riiklike seaduste kohaselt õigus.

16. Lisaks silmnähtavatele sotsiaalsetele tagajärgedele, mida kodutus üksikisikule põhjustab, on tarvis märgata ka ühiskonnale tõusvat majanduslikku kasu sellest, kui inimesel on elukoht ja ta leiab töö.

17. Komitee juhib tähelepanu otsestele ja kaudsetele majanduslikele kuludele, mida kodutus tekitab liikmesriikide kohalikele ja piirkondlikele omavalitsustele. Väga olulised on otsesed kulud, mis tuleb konkreetsete või üldiste vahendite kujul kasutusele võtta kodutuse probleemiga tegelemiseks. Lisaks sellele tähendab see ka palgatöö alusel saadava maksutulu vähenemist. Kokkuvõtteks võib öelda, et kodutus takistab paljudes riikides majanduse kasvu ning pikas perspektiivis sellise jätkusuutliku ühiskonna arengut, mida me soovime luua ning mida muu hulgas kirjeldatakse Euroopa 2020. aasta strateegias.

18. Olemasolevad andmed nende majanduslike tagajärgede kohta õigustavad igati ennetusprogramme, mille kulud on kodutuse sotsiaalsest kogukulust selgelt madalamad.

Regioonide Komitee soovitused

19. Komitee arvates peaksid liikmesriigid tunnustama selle ühiskondliku probleemi tähendust ning vajadust jätkata ja tõhustada käimasolevat tööd. Põhiline eeldus edu saavutamiseks kodutusevastases võitluses seisneb jõupingutuste kooskõlastamises kõigil asjaomastel tasanditel (kohalikul, piirkondlikul, riiklikul ja riikidevahelisel).

20. Peamine raskus võitluses kodutusega seisneb selles, et tuleb kaasa haarata suur hulk poliitikameetmeid ning vastutus jaguneb eri ametiasutuste vahel. Selleks et võitlus kodutusega oleks tõhus, peab see hõlmama muu hulgas linnaplaneerimispoliitikat, eluasemeehitust ja sotsiaalpoliitikat ning tööhõivet ja tervishoidu, sealhulgas vaimset tervist. Seega tuleb soodustada lepingulisi ja piirkondlikke kokkuleppeid ametiasutuste vahel, mis vastutavad eluasemete finantseerimise, ehituslubade väljastamise ning sotsiaaltoetuste eest.

21. Komitee rõhutab, et olukorra parandamiseks tuleb tähelepanu pöörata nii ennetavale, kiireloomulisele kui ka pikaajalisele tööle.

22. Komitee leiab, et olemasolevad teadmised kodutuse põhjuste kohta ei võimalda välja töötada selliseid poliitikameetmeid, milles arvestatakse täiel määral kodutute hulka kuuluvate inimeste suurt heterogeensust ning seda, et inimesed võivad sattuda tänavale väga erineval viisil. Lisaks põhjustavad kõnealuste inimestega tegelemisel kasutatavad menetlused sageli olukorra, kus inimesed jagatakse kunstlikesse kategooriatesse selle alusel, millisesse raami nad sobivad. Teadmiste puudumine kahjustab selgelt kodutute võimalusi osaleda aktiivselt ühiskonnas.

23. Komitee on arvamusel, et asjakohaste lahenduste pakkuamiseks on nüüd vaja kõnealusest suhtumisest loobuda ning valida inimlik ja individuaalne lähenemisviis, mis põhineb iga inimese enda elukäigul. See tähendab, et meetmed kodutuse vastu võitlemiseks tuleb ellu viia võimalikult lähedal neile, keda need puudutavad. Kohalikel ja piirkondlikel omavalitsustel on seega oluline roll.

24. Komitee on seega seisukohal, et on vaja optimeerida ja edasi arendada statistilisi vahendeid. Euroopa tasandil tuleb edendada andmete ühtlustamist, laiendades tööd ETHOSe tüpoloogiaga ning toetades üldisemalt võrdlevaid lähenemisviise eri liikmesriikide vahel. Samuti tuleb soodustada praeguste vahendite reformimist, et seada esikohale inimese elukäigul põhinev lähenemisviis, võttes arvesse tegureid, mis on kodutuseeni viinud, mis põhjustavad kodutusest väljumise järel sinna tagasilangemist ning mis aitavad probleemi lõplikult lahendada.

25. Komitee kutsub kohalikke ja piirkondlikke omavalitsusi üles looma eri valdkondades asutustevahelisi koostöö- ja koostöökõlastusmehhanisme, et parandada kodutute terviklikku abistamist, jälgimist ja toetamist. Vaja on pikaajalist koostööd kohalike ja piirkondlike omavalitsuste vahel ning pikaajalisi strateegiaid, mille abil saab kõnealuse probleemi ja selle põhjused kaotada, sest lühiajalistest ja ühekordsetest meetmetest ei piisa.

26. Paljudes liikmesriikides puuduvad nii usaldusväärsed ametlikud andmed kodutuse ulatuse kohta kui ka teave tõhusate meetmete kohta kodutuse vastu võitlemisel. Regioonide Komitee kutsub liikmesriike üles andma ELi koostöö abil panuse ühisesse kodutuse vastu võitlemise strateegiasse ning seejärel tagama, et edu saavutamiseks antakse strateegiale riiklikul tasandil sobiv kuuju.

27. Isiklik eluase on esmase tähtsusega isiklik hüve, tänu millele saab inimene ühiskonnas ja tööturul oma koha leida. Seepärast kutsub Regioonide Komitee komisjoni üles lähemalt uurima põhimõtet, mille kohaselt inimesel on õigus sobivatele elamistingimustele, ning kuidas kõnealust õigust sõnastada.

28. Komitee leiab, et kodutusega võitlemiseks on vajalikud tõhusad meetmed. Ühine poliitiline seisukohavõtt kodutuse küsimuses on vältimatu selleks, et luua vajalik alus edaspidise töö jaoks. Vastasel juhul jääb püsima oht, et panused on killustatud ja kooskõlastamata. Paljudes kohalikes ja piirkondlikes omavalitsustes juba käivat tööd tuleb arendada ja laiendada. Kodutuse vältimiseks on vajalikud riiklikud ja rahvusvahelised mudelid ja meetodid. Üldised jõupingutused avaliku arutelu algatamiseks ja üldsuse teadlikkuse tõstmiseks on väga olulised ühise panuse andmisel.

29. Komitee rõhutab vajadust võidelda ühiskonnas levinud stereotüübi vastu, mille kohaselt sõltub kodutus üksnes inimesest enesest. Tuleb põhjalikumalt uurida kodutuse põhjusi ning analüüsida kodutuse tagajärgi, mis see ühiskonnale lõppkokkuvõttes maksma läheb. Komisjon võiks seega võtta meetmeid, et koostada üksikasjalikum ülevaade kodutuse problemaatikast.

30. Komitee kutsub kohalikke ja piirkondlikke omavalitsusi üles käsutama õigust elukohale ühe esmase tähtsusega isikliku hüvena ja osalema kodutuse põhjuste, tagajärgede ja kulude alastes uuringutes. Kodutuse paremal mõistmisel põhinevad jõupingutused ja ennetusmeetmed võimaldavad seejärel hinnata astunud sammude tõhusust.

31. Komitee on seisukohal, et ametiasutused ei ole seni kogutud teadmisi piisavalt levitanud ega piisavalt hästi ära kasutanud. Tuleks välja töötada strateegilisem kava teabe asjaomasel tasandil levitamise kohta.

32. Majanduslike argumentide olulisust võitluses kodutuse vastu tuleks veelgi edasi arendada. Järgnevatel aastatel peaks

olema võimalik koostada mitmeid uusi aruandeid. Seejärel võib jätkata tööd kogutud teadmiste põhjal.

33. Komitee teeb ettepaneku luua ELi tasandil jätkusuutlik süsteem heade tavade kindlaksmääramiseks. Komitee soovib rõhutada vajadust levitada kohalike ja piirkondlike omavalitsuste seas heade tavade kogemusi teadlikkuse tõstmise, ennetusmeetmete, personali koolituse ja erinevatele kodutute rühmadele suunatud toetuste valdkonnas.

34. Komitee suhtub väga positiivselt kohalike ja piirkondlike omavalitsuste algatustesse ja projektidesse kodutuse vastu võitlemise valdkonnas, kuid nendib samal ajal, et tuleks tõhustada heade tavade levitamist. Seda on võimalik teha kvalitatiivse töötajate vahetusprogrammi abil, mis on suunatud eri liikmesriikides otseselt kodutuse problemaatikaga töötavatele inimestele. Sellise vahetusprogrammi jaoks tuleb tagada piisavalt rahalisi vahendeid ning selle võib arendada välja uueks vahetusteenuse vormiks ELis.

35. Komitee rõhutab vajadust paremini mõista kodutuse ulatust ja struktuuri ELis. Näiteks oleks väga oluline teada, kuidas jagunevad andmed soo, vanuse, rahvuse, sotsiaalsete tingimuste ja teiste oluliste näitajate alusel. Ilma asjaomase teabeta on raske luua vajalikke majanduslikke ja sotsiaalseid strateegiaid kodutuse probleemi lahendamiseks. Komitee soovib, et statistika põhineks FEANTSA vastu võetud kodutuse määratlusel. Komitee eeldab, et komisjonile pannakse peatselt vastavasisuline ülesanne.

36. Komitee leiab, et kodutus, mis kahjustab esmase tähtsusega isiklikku hüve, piirab üksiksiku põhiõigusi ja inimväärikust ning õigust oma elu üle ise otsustada. Kodutus on eriti tõsine probleem laste puhul, kellel puudub sageli võimalus oma olukorda mõjutada. Seetõttu on komisjonil põhjust uurida liikmesriikide võimalusi luua riiklikul tasandil teatud tagatised kodutuse likvideerimiseks alla 18-aastaste hulgas. Tuleks hinnata, kas need peaksid hõlmama ka puuetega inimesi.

37. Ei ole võimalik liigselt rõhutada asjaolu, et elukoha puudumine on juba iseenesest probleem. Algatuse Housing First häid tulemusi tuleks rohkem levitada tingimusel, et kodututele pakutakse lisaks eluasemele ka toetust, mis on vajalik teiste kodutusega seonduvate probleemide lahendamiseks.

38. Tuleks võtta kinnisvaraomanikele suunatud erimeetmeid ning korraldada teabekampaaniaid. Kodutuse vastu võitlemisel on otsustava tähtsusega ühine arusaam, et kõik inimesed on väärtuslikud ning et iga inimene tahab oma olukorda parandada ja anda oma panuse ühiskonna arengusse. Eluaseme nappuse vältimisel on kinnisvaraomanikel eriti oluline roll. Neile tuleks pakkuda lisasoodustusi, kui nad kodututele eluruume pakuvad.

39. Komitee rõhutab vajadust tõhustada kodutute tegevate töötajate välja- ja täiendusõpet. Riikides, kus haridus-, kohtu-, tervishoiu-, sotsiaalhoolekandesüsteemi- ja politseitöötajad ning psühholoogid on saanud eriväljaõppe, on tehtud suuri edusamme kodutuse küsimuses juba varajases staadiumis tehtavate jõupingutuste tõhustamisel. Struktuurivahendite eraldamisel järgmiseks perioodiks tuleb kavandada rohkem vahendeid seda laadi meetmete jaoks.

40. Komitee rõhutab kohalike ja piirkondlike omavalitsuste ennetustöö olulisust, kuid vajalikud on ka kiireloomulised lahendused. Tagada tuleb ajutise peavarju pakkumise võimalus. Sellise lahendusega, mille puhul kodutud jäävadki kasutama kodutute öömaja süsteemi, ei ole võimalik nõustuda. Teatud riigid on otsustanud strateegia kasuks, mille eesmärk on sulgeda kõik kollektiivsed kodutute öömajad. Selle asemel pakutakse kodututele konkreetseid lahendusi, mis vastavad nende vajadustele. Siinkohal on väga oluline vältida väljatõstmisi.

41. Kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused peavad tõhustama oma tegevust vabatahtlike toetamisel ühiskonnas. Kodutus on struktuuriline ja poliitiline probleem, mis nõuab kõigi riigiasutuste pühendumist, kuid ka vabatahtlikul sektoril on selles väga suur osatähtsus. Tuleb kaaluda, kuidas saab EL kaasa aidata vabatahtliku sektori osatähtsuse suurendamisele. Euroopa vabatahtliku tegevuse aastat (2011) tuleks kasutada kui head võimalust tõsta inimeste teadlikkust ja analüüsida uusi võimalusi teha vabatahtlike organisatsioonidega koostööd selles olulises valdkonnas.

42. Komitee teeb ettepaneku kehtestada ELi tasandil konkreetset majandusprogramme, mille eesmärk on tõhustada riiklike ja kohalike/piirkondlike jõupingutusi võitluses kodutuse vastu ning töötada ühtlasi välja kvaliteedikriteeriumid. Ressursside mõju ja kasutuse optimeerimiseks tuleb tõhustada

kogemustevahetust. Komitee soovib seega võtta tulevaste Euroopa fondide raames rohkem arvesse ka seda küsimust.

43. Komitee teeb ettepaneku anda nii kohalikule kui ka piirkondlikule tasandile võimalus töötada välja programme kodutute kaasamiseks ühiskondlikku ja tööellu, luues tööandjatele stiimuleid kodutute töölevõtmiseks. Samuti võib kohalik ja piirkondlik tasand tõhustada integratsiooni koolitusalgatuste abil, mille eesmärk on kodutute kaasamine ühiskonda. Tuleks levi- tada selles valdkonnas esinevaid häid tavasid.

44. Kodutuse teemalise teabe levitamise ja tõhustamise meetmeid tuleks struktureeritumalt rakendada.

45. Komitee teeb ettepaneku luua Euroopa kodutuse keskus, millest võiks saada praegu puuduv kooskõlastusorgan. Keskuse esmane ülesanne oleks kooskõlastamine, kuid see peaks ühtlasi aitama kaasa ka teadmiste tõhustamisele ja ühiste strateegiate väljatöötamisele. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles analüüsima sellise organi loomise võimalusi, mis hakkaks ühtlasi vastutama ka kodutute olukorra kaardistamise eest liikmesriikides. Keskuse roll peaks olema reformide kooskõlastamine ja toetamine liikmesriikides muu hulgas heade tavade levitamise teel. Oluline on ka see, et ELi tasandi jõupingutused võivad anda tõelist lisaväärtust, kui sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse valdkonnas kasutatakse avatud koordineerimise meetodit.

46. Komitee juhib tähelepanu asjaolule, et kodutute naiste hulk üha kasvab ning et arvesse tuleb võtta kodutute naiste eriti tundlikku olukorda sotsiaal-majanduslike ja tööhõivealaste aspektide seisukohast, aga ka püsivate raskuste tõttu pääseda juurde teenustele. See küsimus nõuab liikmesriikidelt erilist tähelepanu.

Brüssel, 6. oktoober 2010

Regioonide Komitee
president
Mercedes BRESSO